

F. Gát Eszter:

SZEMPONTOK A MAGYARORSZÁGI BILLENTYÜS HANGSZEREK FELDOLGOZÁSÁHOZ

Magyarországon, eddigi tapasztalataink szerint a muzeális hangszerek nagy része még feltáratlan. A felmérést nehezíti, hogy az anyagnak csak egy része van közgyűjteményekben elhelyezve, nagyobb része viszont - és ez jelenleg szinte áttekinthetetlen - a legkülönbözőbb helyeken lappang.

Hogy milyen kincsek lehetnek Magyarországon, arra jó példa az, hogy néhány éven belül a Magyar Nemzeti Múzeum két nagyértékű hangszerrel gyarapodott. Az egyik egy 18. századi clavichord, amely a fennmaradt igazoló iratok tanúsága szerint egykor W.A. Mozart tulajdonában volt. A másik pedig egy 16. századi olasz csembaló; jelenleg az egyetlen hasonló hangszer a múzeumban.

A közgyűjteményben lévő hangszerek áttekintését az teszi bonyolulttá, hogy nem egyetlen központi gyűjteményben, hanem kisebb-nagyobb egységekben, különböző múzeumokban találhatók. Így Budapesten, a Magyar Nemzeti Múzeum zenei gyűjteményében mintegy 50, a nemrég alakult Zenetörténeti Intézetben (MTA) kb. 10, az Iparművészeti Múzeum Butorosztályán 20 darab zongoraféle hangszert tartanak nyilván. Ezek a nagyobb, országos jellegű intézményeken kívül találhatók még billentyűs hangszerek Győrött, Sopronban, Szombathelyen Veszprémben, Szekszárdon, Pécsen, Szegeden stb. De ugyanígy a budapesti helytörténeti múzeumokban is őriznek hasonló anyagot.

Bizonyára még más gyűjtemények is vannak, amelyek hangszereiről nincs tudomásunk, egy módszeres felmérés elkezdésével azonban - úgy gondoljuk - mindenki szívesen szolgáltatna adatokat, hiszen ez sok helyen megoldaná a magánkézben lévő hangszerek későbbi elhelyezését, az egyes múzeumok pedig megkapnák ezáltal tárgyaik szakszerű leírását, esetleg egyéb szakmai segítséget is.

A felmérés szakaszai:

1. A mellékelt kérdőívek szétküldése az ország egyes intézményeibe; ez előzetes tájékoztatásra adhat lehetőséget;

2. A beérkezett kérdőívek nyomán a helyszínen történik az adatok felvétele, a mellékelt adatlap segítségével;

3. Az adatfeldolgozáson kívül, a szükséghez képest egyéb segítségnyújtás (helytelen raktározás, a hangszert veszélyeztető szu, gombásodás, korrózió stb.).

Kérdőív-minta hangszerek kataszteri felméréséhez:

Az intézmény neve és címe.....

Milyen billentyűs-húros hangszerek találhatók,

a. ezek mennyisége

b. mesterjelzése

Milyen billentyűs-fúvós (orgonaféle) hangszerek találhatók,

a. ezek mennyisége

b. mesterjelzése

Milyen egyéb (vonós, pengetős, fúvós stb.) hangszerek találhatók,

a. ezek mennyisége

b. mesterjelzése

A hangszerek felelősenek neve és címe

.....

Az adatlap leírása:

Az adatlap mérete A/4 formátum, rekeszeiből csak hat számozott. Az adatlapon nyomtatott szövegrész nincsen, így több hely marad az adatok bejegyzésére, és csak ilyen módon alkalmazható valamennyi billentyűs hangszerre. Minden szám egy-egy fogalomkört jelöl, amely a gyakorlat során könnyen elsajátítható, de a kartonhoz egy szöveggel ellátott, zsebnaptár méretű sémát is használhatunk.

A vízszintes irányú (1, 2) rekeszbe kerülnek a muzeumi gyakorlatban nélkülözhetetlen adatok:

1. Tárgy neve /teltári száma / negatívszám / elhelyezés / keltezés

2. Készítő mester neve / mesterjelzés / gyártási sorsszám / és ha nincsen jelzete, akkor a hangszer becsült kora

A függőleges irányú (3, 4, 5) rekeszbe kerülnek a technikai vonatkozású megállapítások:

3. A klaviatura, ill. az avval összefüggő mechanika jellemzői

4. A hangszer építési-szerkezeti tulajdonságai; orgonánál a dizpozíció

5. A zongaraféléknél a hurokkal kapcsolatos adatok, az orgonánál a későbbi átalakítások folyamán beépített elemek

A mellékelt (kitöltött) adatlapból kitűnik ennek a rendszernek a - lényegében - hármass felosztása: nyilvántartási (1-2), technikai (3-5), és végül, a 6. pontban a hangszer külső leírása, fényképe, restaurálásának időpontja és a vonatkozó irodalom.

Valamennyi muzeális értékű hangszerről szükséges lenne egy áttekinthető - a fentiekben ismertetett - adatlap, amely egy-egy leíró katalógus elkészítését is megkönnyítené. Mivel azonban az egyes hangszer-csoportok más és más jellemzőkkel rendelkeznek, természetes, hogy ennek a célnak más kérdéscsoportok, végső soron más beosztású karton felelne meg. A legégetőbb mégis a billentyűs hangszerek feldolgozása, mivel nagy terjedelműek és amint korszerűtlenné válnak, fennmaradásuk veszélyeztetett. Ez, magától értetődően, nem a múzeumokban őrzött hangszerekre vonatkozik.

Mindenesetre a billentyűs hangszereken szerzett tapasztalatok alapján a felmérést később a többi hangszere is ki lehet terjeszteni.

GRUNDLAGEN DER BEARBEITUNG DER TASTENINSTRUMENTE IN UNGARN

Das im Artikel besprochene Karteiblatt kann bei der Bearbeitung des musealen Musikinstrumentenmaterials behilflich sein. In der 1. und 2. Rubrik des Blattes werden die wichtigsten Angaben der Evidenzhaltung, in der 3-5, die technischen Daten, in der 6, die äussere Beschreibung und die Photographie angebracht.

Die durch die Dreiteilung des Karteiblattes erzielte Anschaulichkeit und die sich auf alle Gebiete erstreckende Ausführlichkeit ermöglichen eine wissenschaftlicher Zusammenfassung.

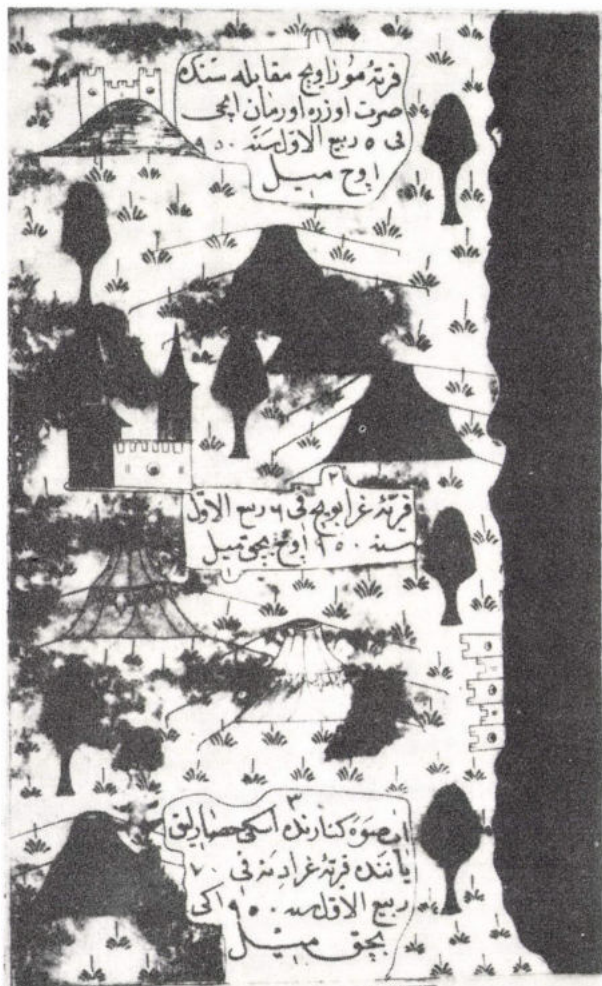
Die bei der Bearbeitung der Tasteninstrumente gewonnene Erfahrung kann uns zur mit ähnlicher Methode durchgeführten wissenschaftlichen Aufnahme anderer Instrumentsarten verhelfen.

Képjegyzék

1. kép 16. századi török miniatura: Száva parti kis erődítmények.
2. kép 16. századi török miniatura: Szabáccsal szemben és a környéken elhelyezkedő várak, települések.
3. kép 16. századi török miniatura: Szabáccsal szemben és a környéken elhelyezkedő várak, települések.
4. kép 16. századi török miniatura: Harsány, Mohács.
5. kép 16. századi török miniatura: Szekszárd, Tolna.
6. kép Erdélyi románok. Coenrads Lauwers rézmetszete Paul Feldmayr után, 1663.
7. kép Erdélyi szász polgár. Vízfestmény. 1680-as évek.
8. kép Horvát határőr. Martin Engelbrecht színezett rézmetszete. 18. század második fele.
9. kép Pest megyei magyar parasztok. Vinzenz Georg Kininger színezett rézmetszete. 1804.
10. kép Szlovák parasztlány. Vinzenz Georg Kininger színezett rézmetszete. 1804.
11. kép Magyar csikós. Karl Beyer színezett rézmetszete Bikkessy-Heinbucher József után, 1816.
12. kép Magyar juhász. Théodore Valerio rézkarca 1850-es évek.
13. kép Román parasztasszonyok. Karl Beyer színezett rézmetszete Bikkessy-Heinbucher József után, 1816.
14. kép Szlovák drótkötő. Théodore Valerio rézkarca. 1855.
15. kép Miseruha piros selyem, arany-ezüst fonalas himzéssel, a Károlyi és Sennyey család címerével. 1670.
16. kép Urasztali terítő 1651 évszámmal.
17. kép Urasztali terítő sarokmotívuma. Arany és ezüsfonalas himzés, 17. század közepe.
18. kép Urasztali terítő sarokmotívuma. Aranyfonalas himzés, 17. század közepe.
19. kép Lőrántffy Zsuzsánna vörös-zöld bársonyterítője, 17. század második negyede.
20. kép Antependium részlete, 17. század közepe.
21. kép Lepedőszél himzése, 17. század közepe.
22. kép Párnalap színes virágtöves himzéssel, 17. század közepe.

- 23.kép Párnalap indával összekapcsolt virágtöves himzéssel, 17. század közepe.
- 24.kép Párnahuzat indás virágtöves himzéssel, Erdély, 17. század közepe.
- 25.kép Lepedőhímzés. "Point de Hongrie" technikával varrott, Erdély, 17. század közepe.
- 26.kép Lepedőszél. Virágtöves himzése kazettás elrendezésű, 17. század második fele.
- 27.kép Lepedőszél, hullámindában álló virágtöves mintával, 17. század közepe.
- 28.kép Párnavég. A virágtöveket kapcsoló indákat szalagból alakított csomó díszíti. 17. század közepe.
- 29.kép Párnavég. A dus S alaku indákat a gránátalmával gyűrű fogja össze. Erdély, 17. század közepe.
- 30.kép Párnavég. Hullámindában nagy tulipánokkal, 17. század közepe.
- 31.kép Lepedőszél vagdalásos himzéssel, hullámindában álló virágtövekkel, 17. század második fele.
- 32.kép Fonottöltéses hímzés merev hullámindás mintával. 17. század közepe.
- 33.kép Lepedőszél. Vagdalásos hímzésén S alaku indáksorakoznak, 17. század második fele.
- 34.kép Urasztali terítő, sarokdíszítménye gránátalma bokor vontarany hímzéssel. 16. század második fele.
- 35.kép Kendővég leveles bokrokkal. 17. század közepe.
- 36.kép Nyeregtakaró hímzése. 17. század közepe.
- 37.kép Urasztali terítő sarokmotívuma. 17. század közepe.
- 38.kép Párnavég, indás gránátalmákkal. 17. század közepe.
- 39.kép Urasztali terítő sarka gránátalmás csigás indával, 17. század közepe.
- 40.kép Urasztali terítő hímzése napraforgós csigás indával. 17. század közepe.
- 41.kép Bánffi Kata urasztali terítőjének körbe komponált motívuma címerállattal. 17. század közepe.
- 42.kép Párnalap, centrális elrendezésű virágtövel és ananászmotívummal. 17. század közepe.
- 43.kép Oltárterítő, sarlós leveles szegfűs mintával. 17. század közepe.
- 44.kép Oltárterítő, sarlós leveles virágok sorával. 17. század közepe.

- 45.kép Abrosz szegélye és sarókmotívuma. 17. század közepe.
- 46.kép Bethlen Gábor erdélyi fejedelem második felesége, Brandenburgi Katalin díszruhájának hímzése, 1620-as évek.
- 47.kép V.J.Reim: Az országház Pozsonyban. Rézkarc.
- 48.kép Ismeretlen mester: A budai országház termeinek belseje. Rézkarc.
- 49.kép A.J. Groitsch: Az alsótábla ülése Pozsonyban. 1837. Rézmetszet.
- 50.kép A.J. Groitsch: A felsőtábla ülése Pozsonyban. 1837. Rajz.
- 51.kép Walzel A.F.: Az alsóház ülésterme a Nemzeti Muzeumban. 1848. Litográfia.
- 52.kép Walzel A.F.: A felsőház ülésterme a Vigadóban. 1848. Litográfia.
- 53.kép K. Schütz: I.Ferenc koronázási kardvágása. Rajz.
- 54.kép Fametszet Székely Bertalan rajza nyomán:Az országház megnyitása. 1865. december 15.
- 55.kép Slowikowski Ádám: A régi képviselőház Pesten. Színezett litográfia.
- 56.kép A régi képviselőház ülésterme. 1865. Fametszet.
- 57.kép Szeremley Miklós: A miniszterek és a baloldal. Karikatura, 1848. Litográfia.
- 58.kép Vadász Endre: A Parlament épülete a budai Duna partról. Rézkarc.

1. kép

2. kép

3. kép

6. kép

1. kép

Ein Croat auf der Schildwache stehend.
 So steht Croaten man gerüstet Schildwache stehend.
 Sie treiben in Montur genug geringen Precht.
 Darum sie in ein Land mit Lust zu Felde gehn.
 Wo man nach hundert Tausend sein gute Precht machn.

Ant. G. B. 1790. 1. 1.

Egy Lókos egy

Vad lovon.

Ein L. kosch auf einem

Wildfaug.

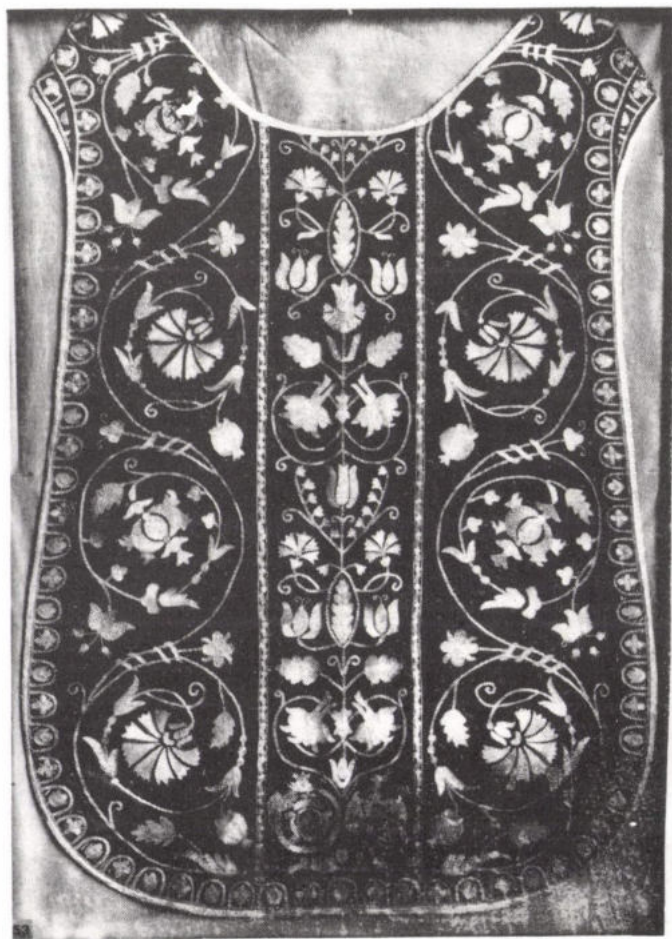
12. kép

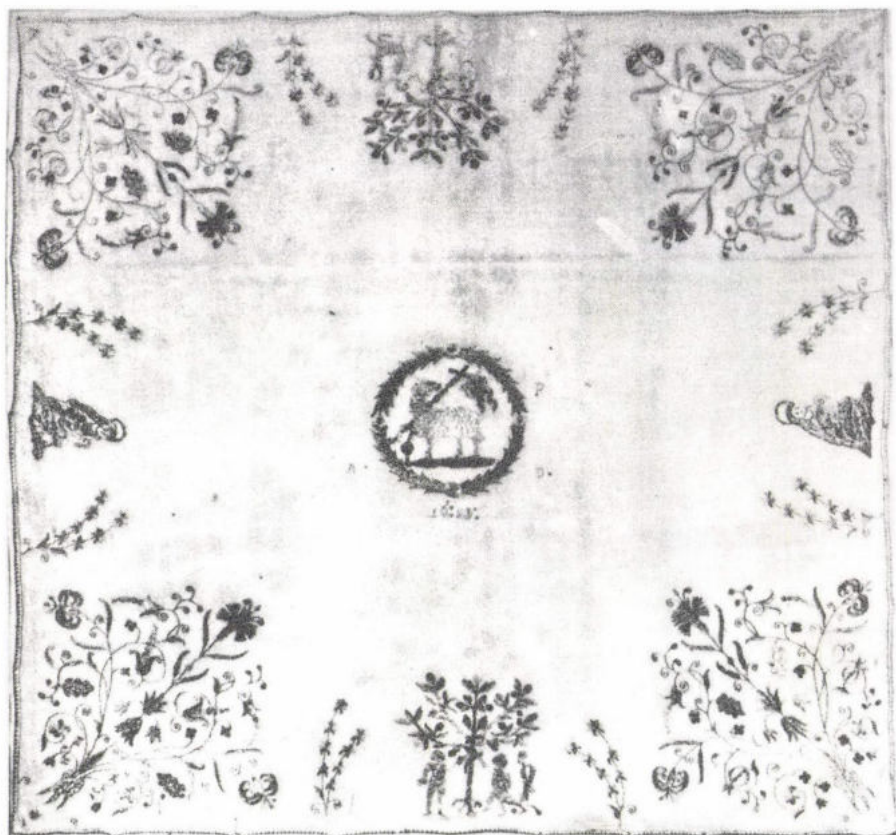
Mehădia videti arșonim - Weiber aus der Gegend von
 berek. | Mehadia.
 50

14. kép

15. kép

16. kép

17. kép

18. kép

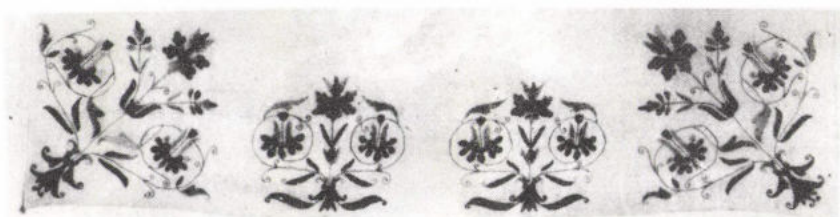
19. kép

20. kép

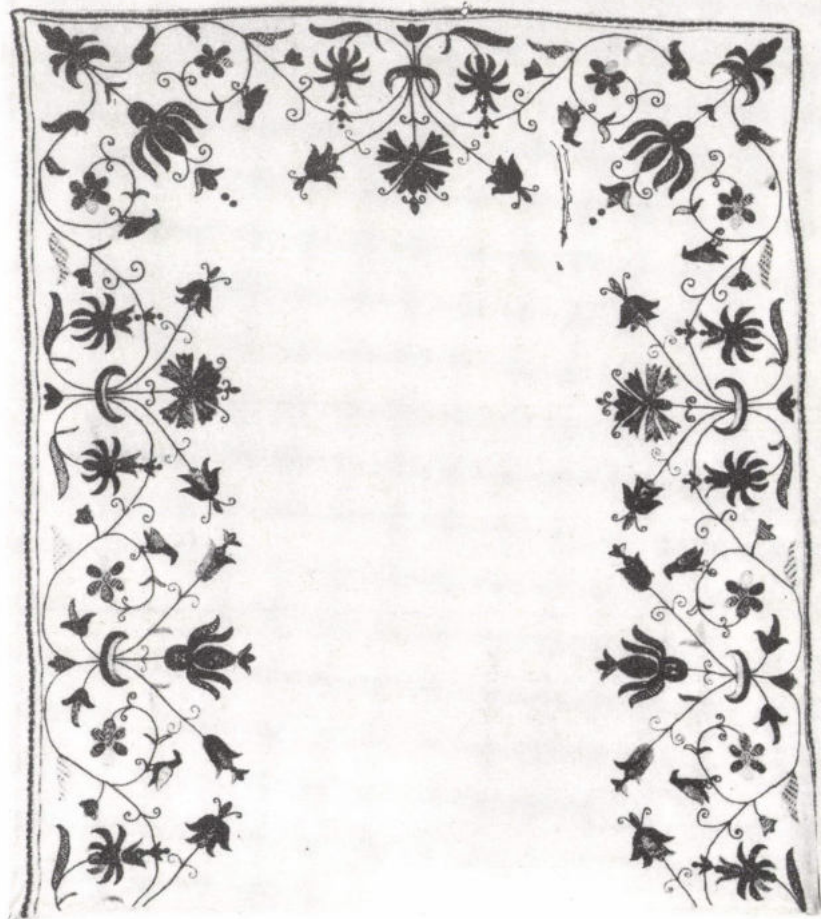
21. kép

22. kép

23. kép

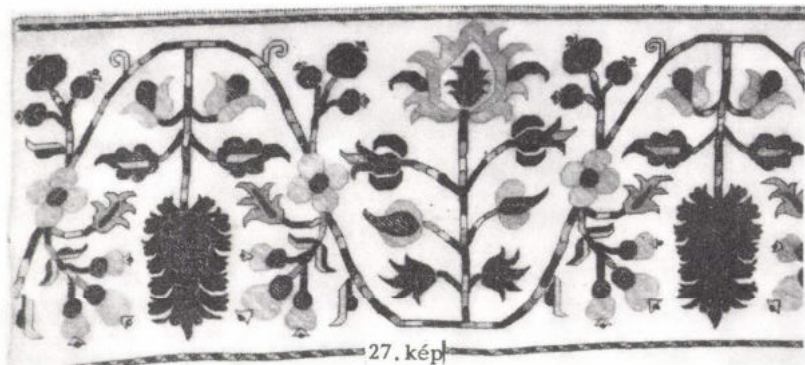

25. kép

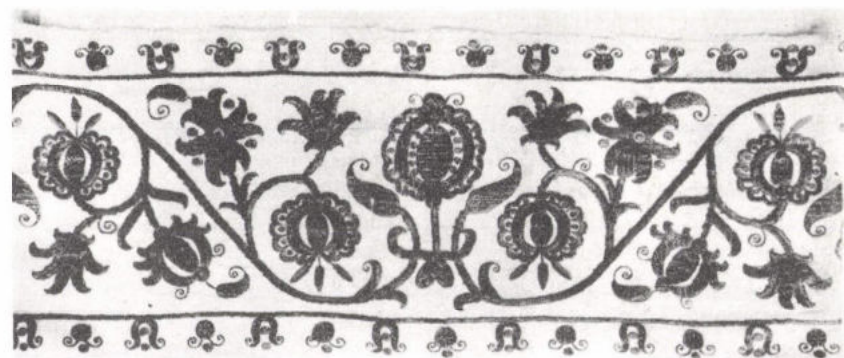
26. kép

27. kép

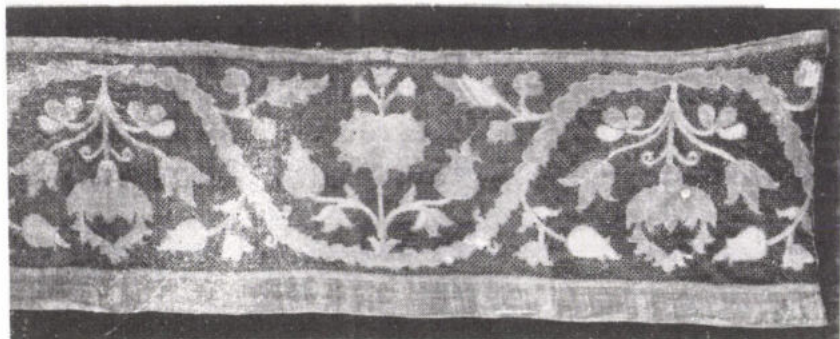
28. kép

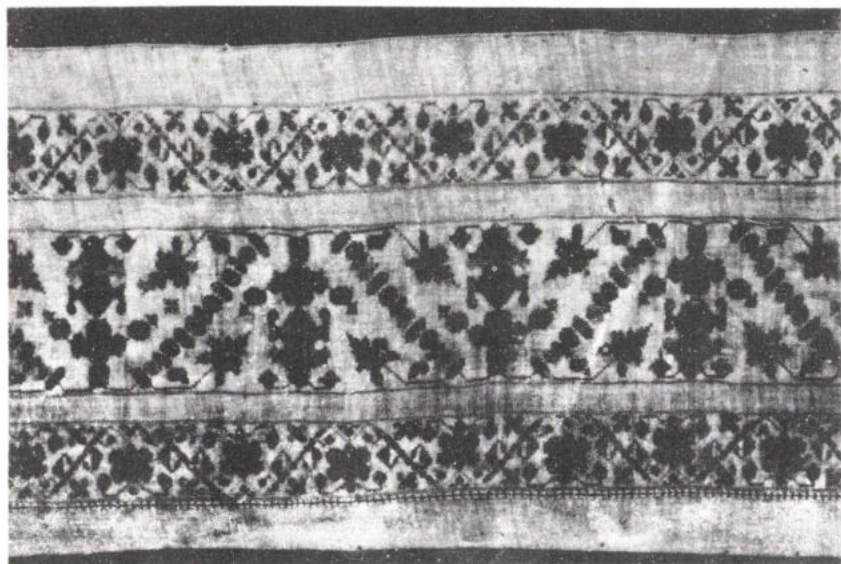
29. kép

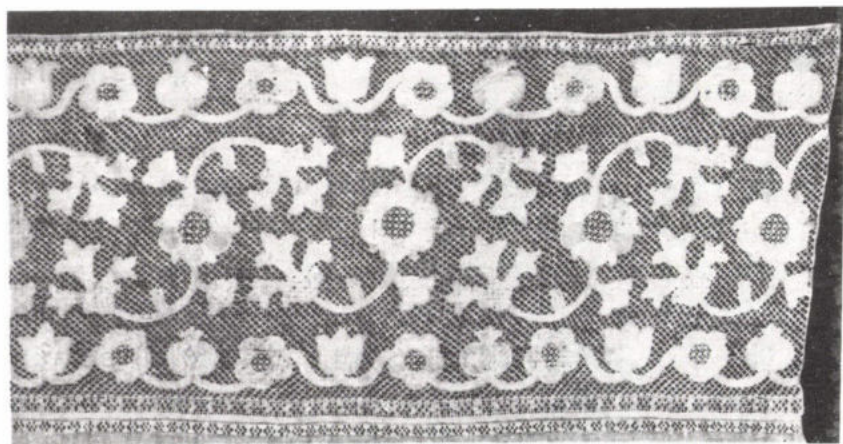
30. kép

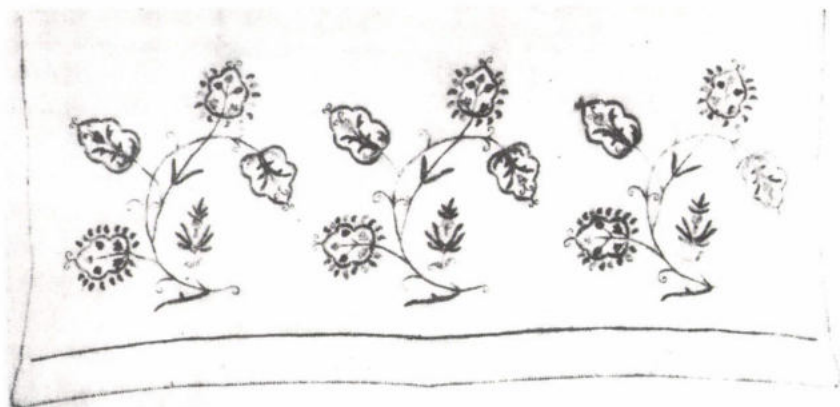
31. kép

32. kép

33. kép

34. kép

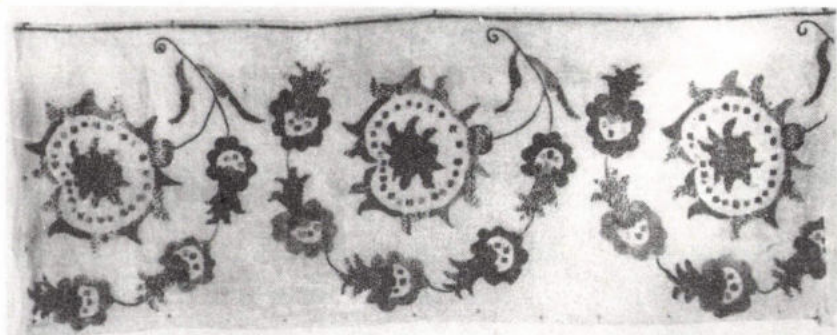
35. kép

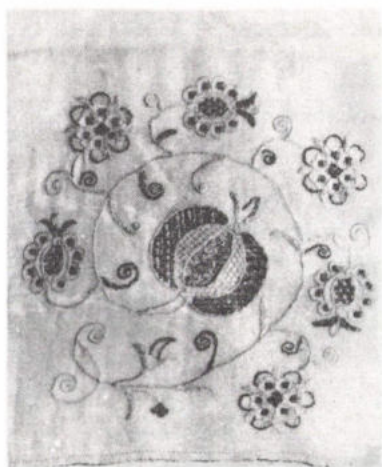
36. kép

37. kép

38. kép

39. kép

40. kép

41. kép

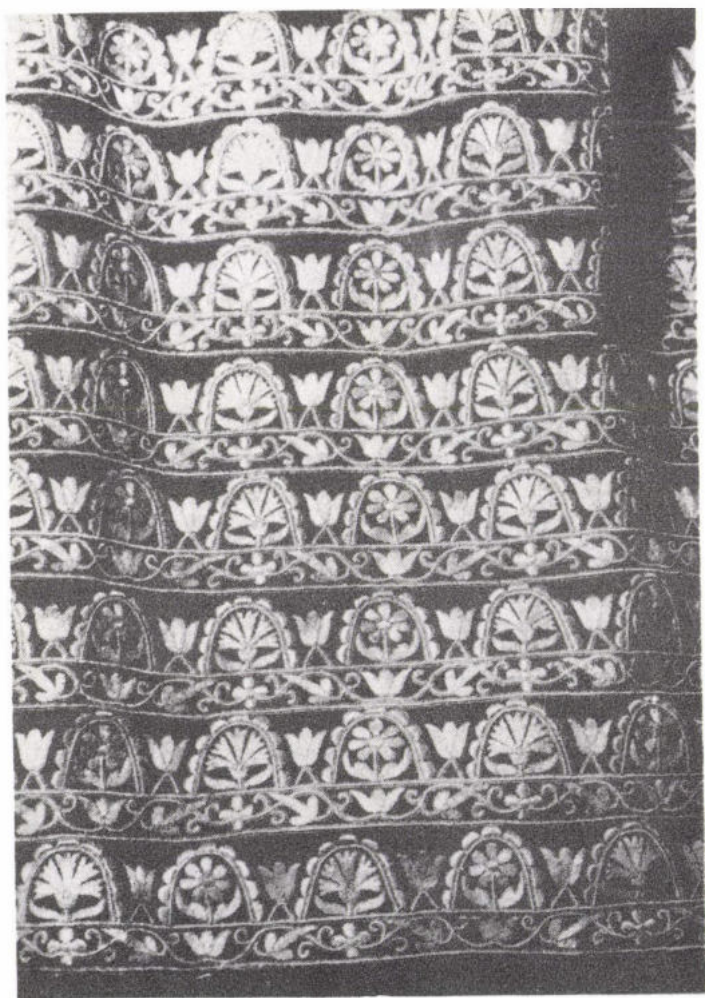
42. kép

43. kép

44. kép

45. kép

46. kép

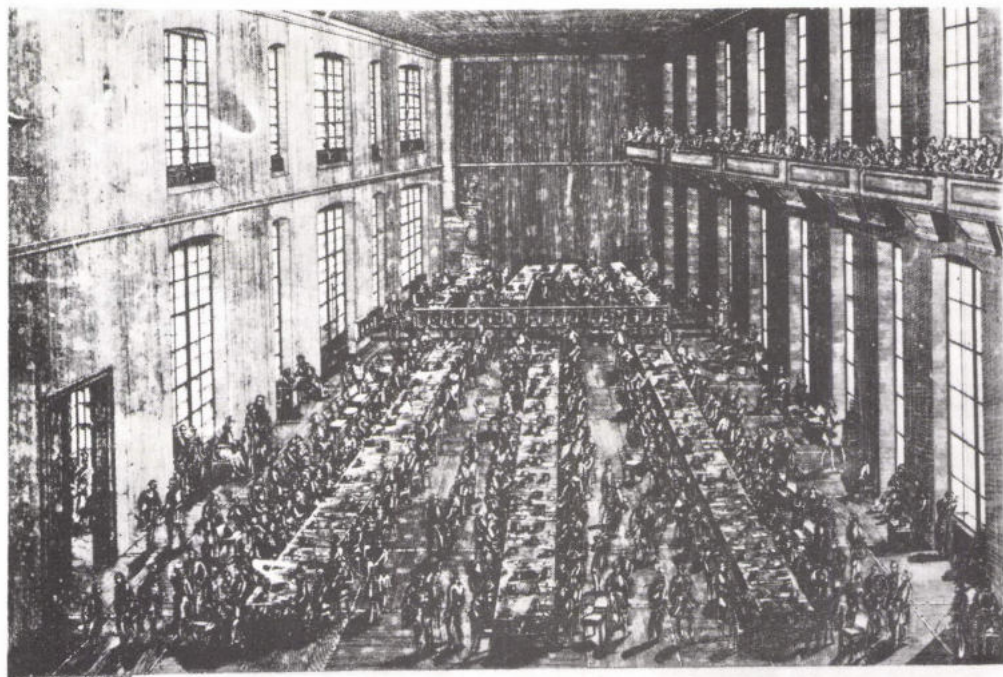
Das Landhaus in Regensburg.

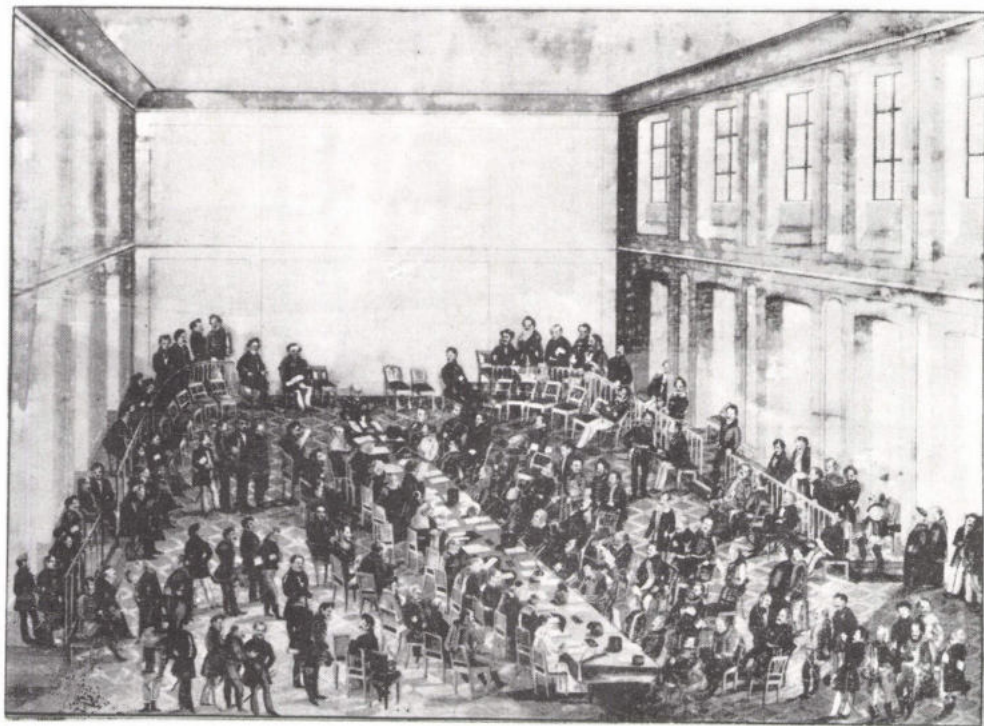
Die 1797 gestiftete Berlinische National-Bibliothek, Kupferstich, von Johann Heinrich Meyer.

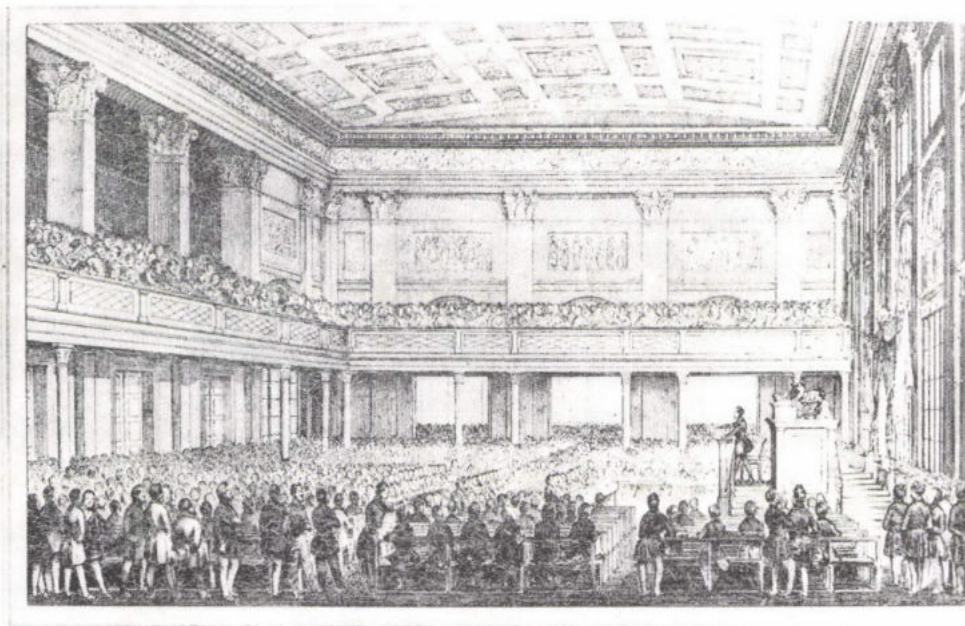

Die 1797 gestiftete Berlinische National-Bibliothek, Kupferstich, von Johann Heinrich Meyer.

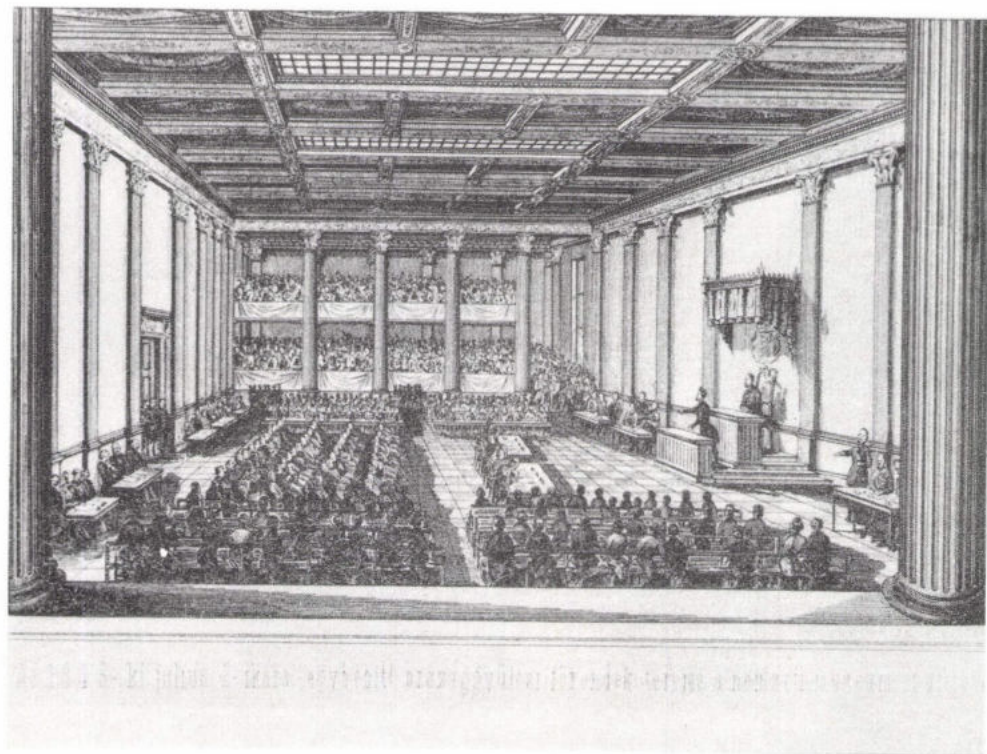

UNION DES FRANÇAIS ET DES FRANÇAISES DE L'ÉTRANGER. 1910.

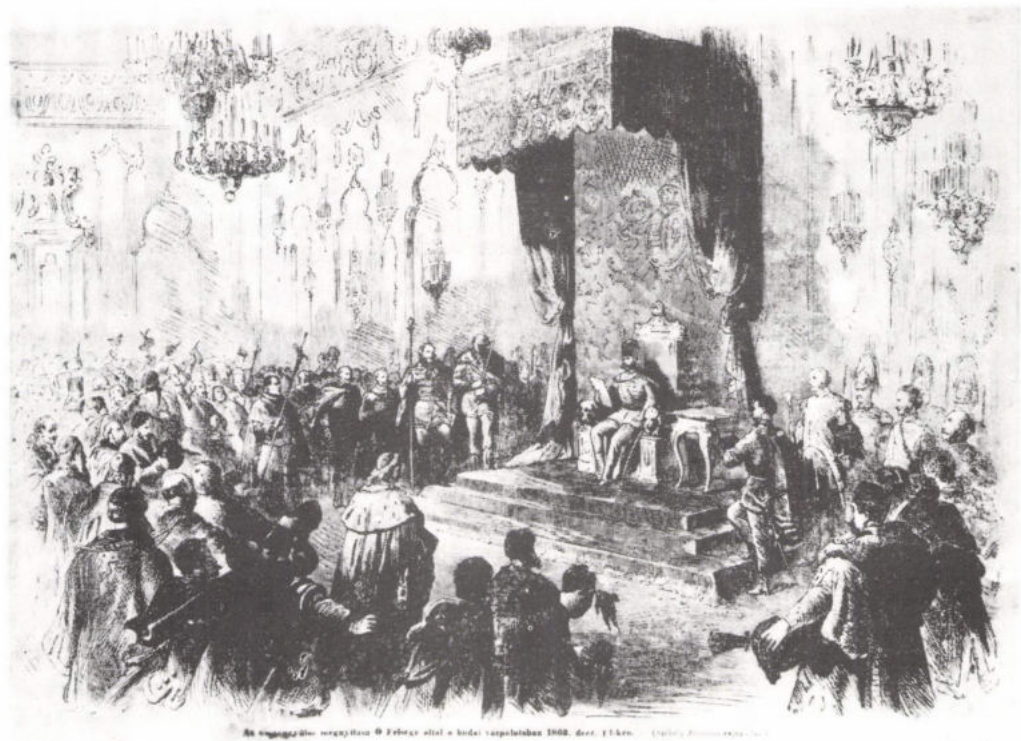

51. kép

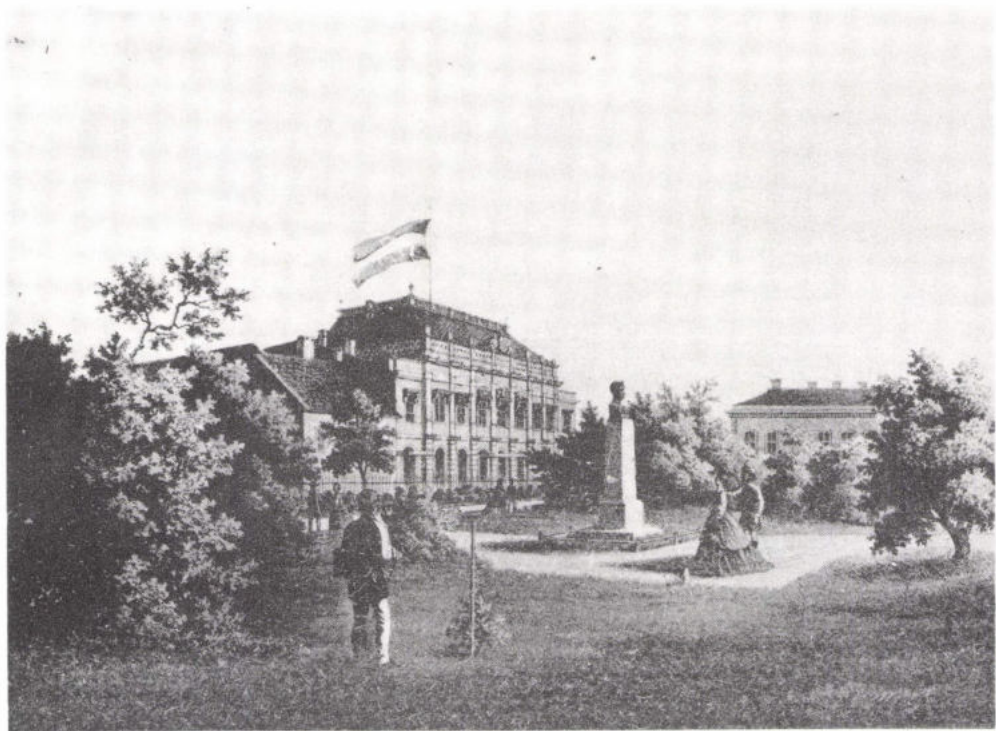

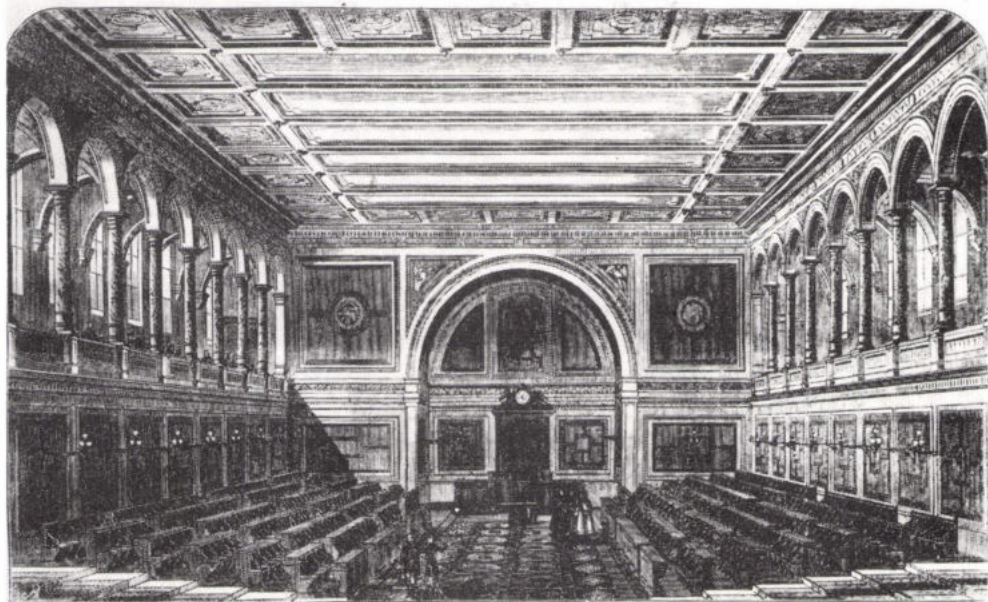
53. kép

Engraving showing the coronation of Ferenc at the Hungarian Parliament in 1868. (Source: Hungarian Library)

55. kép

A magyar képviselőház nagy terme Pesten.

58. kép